

A magyar film 120 éve

Mivel az első hivatalosan vetített magyar film az 1901. április 30-án bemutatott *A táncz* volt, idén lett 120 éves a magyar filmgyártás. A nem mindennapi eseményt a budapesti Ludwig Múzeum a *Nagylátószög* című magyar filmtörténeti kiállítással ünnepelte meg.

Bár a francia Lumière fivérek már 1896-ban forgattak Budapesten a millenniumi ünnepségek alkalmából, ezeknek a felvételeknek a kameranegatívjai csak 2021-ben kerültek a Nemzeti Filmintézet birtokába. (Egy részletet meg lehet tekinteni az alkotásból itt: <https://filmarchiv.hu/hu/alapfilmek/film/lumiere-osszeallitas-1896-bol>.) A 120 éves magyar filmgyártás előtt tisztelegő kiállításnak a Ludwig Múzeum 14 terme adott helyet. Az első a mozgókép megszületése előtti korszak kísér-

Arriflex kamera
statívon

leteit és a kor népszerű optikai játékait mutatta be.

A második teremben a magyar némafilm kezdetei és ennek az időszaknak a kiemelt alakjai kaptak helyet, mégpedig egy idővonal segítségével. A kiállítás úgy olvasandó, mint egy filmtörténeti könyv, csak ezúttal mindent a múzeum falaira írtak fel. Az idővonal segítségével megtudhattuk, melyik évben milyen fontos esemény történt a filmgyártás szempontjából, valamint az egyes évszámok alatt az abban az évben leforgatott filmek listáját is megtalálhattuk. A leírt információk mellett természetesen korabeli fotókat és filmplakátokat is láthattunk, valamint filmrészleteket a falra felszerelt kis képernyőkön.

Ebben az időszakban kiemelkedő munkát végzett Janovics Jenő, aki kolozsvári színgazgatóként lett az egyik meghatározó alakja a korai magyar filmgyártásnak. Körülbelül 65 némafilmet készített a filmgyártó cége, és olyan későbbi neves filmesek dolgoztak a keze alatt, mint Kertész Mihály vagy Korda Sándor (ők mindketten Amerikába emigráltak, és ott szereztek maguknak hírnevet).

Mészáros Márta
Arany Medve díja
az *Örökbefogadás*
című filmjéért
(1975)

A *Saul fia* néhány jelmeze

A következő két teremben hasonló módon a filmkészítés további fejlődéséről tudhattunk meg részleteket, pontosabban a fekete-fehér filmeket követő színes filmekről, majd pedig a hangosfilmről. Ezek az új technikák a '30-as évek gazdasági világválságával egy időben születtek meg, és a többi országhoz hasonlóan Magyarországon is fejlődésnek indult a filmgyártás. Új műtermek és filmgyárak épültek, és egyre híresebbek lettek a filmszínészek; az ő kinagyított fotóikat is láthattuk a tárlaton. A filmek jó része irodalmi adaptáció volt, valamint a színházakban futó darabokat vitték filmre. A közelgő háború és a zsidótörvények miatt újabb filmes szakemberek voltak kénytelenek elhagyni az országot.

A magyar filmtörténet minden időszaka szorosan összefonódott az éppen aktuális politikai helyzettel, ezt tükrözi a további termek elnevezése is: *Az újrakezdéstől a forradalomig* (1945–1956), *Nyitás* (1957–1968), *Menekülés a moziba* (1969–1989), *A magyar film a rendszerváltozás után*. A filmgyártást 1948-ban államosították, ezért a filmnek a politikát kellett kiszolgálnia, és az alkotások többségében meg kellett jelennie az osztályharcnak meg a termelési témáknak. Az úgynevezett „sematizmus” csak Sztálin halála (1953) után enyhült, ekkor már olyan művészi igényű filmek születtek, mint a *Liliomfi* (Makk Károly, 1954) vagy a *Körhinta* (Fábrí Zoltán, 1955). A '60-as években már megjelentek az új utakat kereső rendezők, mint például Gaál István (*Sodrásban*, 1963) vagy Szabó István (*Álmodozások kora*, 1964). De ekkor készített fontos alkotásokat Jancsó Miklós, Fábrí Zoltán, Sára Sándor is. Az animációs filmek is megújultak, és egyre több közönségfilm is készült. Ezek vagy irodalmi adaptációk, vagy vígjátékok voltak: *A kőszívű ember fiai* (Vár-

konyi Zoltán, 1965), *A tizedes meg a többiek* (Keleti Márton, 1965) stb.

A '70-es évektől kezdve már bátrabban nyúltak az elmúlt évtizedek történéseihez a rendezők. Megszületett például Makk Károly *Szerelem* (1970) című filmje, de a '80-as évekből származik Gothár Péter *Megáll az idő* (1981) vagy Bereményi Géza *Eldorádó* (1988) című alkotása is. Ezek azóta is folyamatosan láthatók a magyar tévécsatornákon.

Bár kísérleti jellegűek voltak, mégis nagy port vertek fel az olyan filmek, mint Jeles András *A kis Valentinója* (1979), illetve Bódy Gábor filmjei. Ebben az időben számos rangos díjat is nyertek magyar alkotók, Rófusz Ferenc *A légy* (1980) című animációs filmje, valamint Szabó István *Mephistója* (1981) Oscar-díjat kapott. A tárlaton a kortárs magyar filmet egy nagy képernyőn megjelenő filmrészletek képviselték, és ugyanebben a helyiségben kapott nagyobb teret Nemes Jeles László ugyancsak Oscar-díjjal jutalmazott *Saul fia* (2015) című filmje is.

A kiállításon berendeztek néhány tematikus termet is, például a cenzúraszobát, ez a mindenkorai filmcenzúrát mutatta be. Külön helyiséget kapott a számos kísérleti kisfilm és játékfilm készítő Balázs Béla Stúdió és maga a filmgyártás is, illetve az úgynevezett Budapesti 12 (az 1948–1968 közötti évek 12 legjobbnak tartott magyar filmje, melyeket a magyar filmszakma 1968-ban titkos szavazással jelölt ki). A filmkészítés fázisait (forgatókönyvírás, díszlet- és jelmeztervezés, forgatás, utó- és labormunkák stb.) képek, kellékek és jelmezek segítségével szemléltették a kiállítás kurátorai. Végül az utolsó két teremben a Magyarországról külföldre távozott filmesek kerültek a középpontba (itt illik Zsigmond Vilmos operatőr nevét megemlíteni), illetve egy installáció a filmes örökség megőrzését és bemutatását célul tűző Nemzeti Filmintézet munkásságával foglalkozott.

Bár a kiállítás nagy részét az olvasnivaló teszi ki, azért sok érdekességet is láthattunk: korabeli filmes eszközöket, díszletmaketteket, jelmezeket, személyes tárgyakat (például Fábrí Zoltánéit), valamint különböző filmes díjakat.

Természetesen ennek a kiállításnak a megtekintése nem lehet egyenértékű a filmnézéssel. Magyar filmek folyamatosan készülnek, tehát érdemes moziban nézni őket. Régi magyar filmeket magyar tévécsatornákon is találhatunk. Még sokáig éljen a magyar film!

Hollósi Laura